

چاپ دوم

تحلیلی پیرامون سند چشمانداز
بلندمدت توسعه جمهوری اسلامی
ایران

نویسنده :

علی صالح آبادی

باسمه تعالی

قَبِّدُوا الْعِلْمَ بِالْكِتَابِ (رسول الله ﷺ)

صالح آبادی، علی

تحلیلی پیرامون سند چشم‌انداز بلند مدت توسعه جمهوری اسلامی ایران / نویسنده:
علی صالح آبادی. - تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، مرکز تحقیقات، ۱۳۸۳.
۹ ص.

توصیف‌گرها: ایران، رشد اقتصادی، سیاست‌های اقتصادی

شماره بازیابی: ۱۲-۳-۱۳۸۳

شماره گزارش: ۱۲-۳-۱۳۸۳

صفحه‌آرایی: غفور بابایی

حروفچینی: رضا محمدزاده کاردر

③ کلیه حقوق این اثر متعلق به مرکز تحقیقات است

③ آراء مندرج در این اثر، ضرورتاً آراء ناشر نیست

③ استفاده از این گزارش با ذکر منبع بلامانع است

عنوان: تحلیلی پیرامون سند چشم‌انداز بلند مدت توسعه

جمهوری اسلامی ایران

مؤلف: علی صالح آبادی

تهیه و تنظیم: گروه مطالعاتی نظام مالی اسلامی

ناشر: مرکز تحقیقات

حوزه مطالعاتی: مطالعات مالی - اقتصادی

تاریخ تهیه: شهریور ۱۳۸۳

تاریخ انتشار(اول): پاییز ۱۳۸۳

تاریخ انتشار(دوم): بهار ۱۳۸۵

آدرس: تهران بزرگراه شهید چمران. پل مدیریت. دانشگاه امام صادق (ع). مرکز تحقیقات

تلفکس: ۸۸۰۸۳۷۹۴

E- mail: @ research isu.ac.ir

www. Isu.ac.ir/research center.htm

سخن ناشر

از جمله وظایف و کارویژه‌های مراکز تحقیقاتی، تامل عالمانه و روش‌مندانه در باب موضوعاتی است که به نوعی در سطح جامعه علمی یا اجرایی مطرح هستند. مرکز تحقیقات دانشگاه امام صادق (ع) به منظور انجام این مهم، طیف متنوعی از فعالیتهای را در دستور کار خود دارد که از آن جمله می‌توان به برگزاری سخنرانی علمی، نشستهای تخصصی، همایش و سمینار، کارگاههای موردی و ... اشاره داشت. اگر چه انجام فعالیتهایی از این قبیل می‌تواند فی‌نفسه مفید باشد، اما اطلاع‌رسانی و بیان دستاوردها ضرورتی دیگر است که مکمل فعالیت بالا به شمار می‌آید. اثر حاضر با این هدف ترجمه و منتشر شده و تلاش می‌نماید تا گزارشی از یک ایده پژوهشی مهم را خدمت علاقه‌مندان ارائه دهد. لازم است در این ارتباط یادآوری شود که:

۱. اثر حاضر متنی است که به سفارش مرکز و در چارچوب برنامه‌های پژوهشی گروه نظام

مالی اسلامی تهیه شده است.

۲. مرکز از طریق انتشار گزارش‌هایی از این قبیل تلاش می‌نماید تا در ارائه راه حل علمی

برای مسایل اجرایی مستند به دیدگاه کارشناسان، به صورت موثر حاضر شود.

۳. به منظور تسهیل در دسترسی، گزارشها و متون اصلی فعالیتهای علمی- پژوهشی بر روی

صفحه مرکز قرار می‌گیرد. برای این منظور می‌توان به آدرس زیر مراجعه کرد:

http://www.isu.ac.ir/research_center.htm

مرکز ضمن استقبال از سایر نظرات کارشناسی در این زمینه، آمادگی خود را جهت دریافت و بهره‌برداری

از دیگر دیدگاهها اعلام می‌دارد. امید آنکه از طریق تضارب افکار کارشناسانه، زمینه ظهور اندیشه‌های صائب
بیش از پیش فراهم آید.

دکتر اصغر افتخاری

رئیس مرکز تحقیقات

مقدمه

در این چشم‌انداز ابعاد اقتصادی مورد توجه جدی قرار گرفته و خصوصاً جنبه‌های بین‌المللی اقتصاد کشور مورد نظر بوده و بندهایی از این سند به آن پرداخته شده است. مهمترین نکات مطرح در این سند به شرح زیر است.

بند ۲۶ - رشد اقتصادی (GDP)

بند ۲۷ - ایجاد اشتغال مولد و کاهش نرخ بیکاری

بند ۲۸ - رقابت‌پذیری اقتصاد کشور در سطح داخلی و بین‌المللی

بند ۲۹ - رشد بهره‌وری عوامل تولید

بند ۳۰ - تعامل با اقتصاد جهانی

بند ۳۴ - حضور مؤثر در بازارهای منطقه‌ای و جهانی

بند ۳۵ - توسعه صادرات غیرنفتی و رقابت در عرصه بازارهای بین‌المللی

بند ۳۷ - اتکاء به مزیت‌های نسبی در کشور

بند ۳۸ - توانمندسازی بخش خصوصی و تعاونی در کشور

بند ۳۹ - مهار تورم

بند ۴۰ - نظم و انضباط مالی و بودجه‌ای دولت

بند ۴۲ - توسعه حضور بخش تعاونی و خصوصی در همه بخشهای اقتصادی و محدود کردن تصدی دولت

در بخشهای اقتصادی

جهت نیل به اهداف مذکور در سند چشم‌انداز بلندمدت جمهوری اسلامی ایران در ابعاد اقتصادی باید راهکاری اندیشید که لازمه رسیدن به این اهداف است. در زیر راهکارهایی در سطح کلان مطرح می‌شود.

الف - کاهش نرخ بیکاری

به منظور افزایش اشتغال مولد و کاهش نرخ بیکاری باید مراحل زیر طی گردد:

۱- در کشور زیرساختهای لازم برای تشکیل سرمایه (Capital Formation) وجود ندارد.

نظام مالی مهمترین رکن نظام اقتصادی کشور است که هدایت منابع مالی را به نحو مناسبی انجام می‌دهد.

نظام مالی شبکه‌ای از ابزارهای مالی، بازارهای مالی و نهادهای مالی می‌باشد که کار نقل و انتقال وجوه را

از جایی که مازاد وجود دارد به جایی که کمبود وجود دارد هدایت و تسهیل می‌کند. مهمترین بخش از نظام مالی

که نقش مهمی در تشکیل سرمایه ایفا می‌کند بازار اولیهٔ اوراق بهادار است. در این بازار اوراق بهادار برای نخستین بار منتشر می‌گردد و به عموم عرضه می‌شود. در این صورت امکان جذب منابع مالی برای تولید در کشور به نحو مناسبی فراهم می‌گردد. از آنجا که اوراق سهام منتشره سررسید ندارد یک منبع مالی پایدار و دائمی برای شرکت تازه‌کار جهت استمرار فعالیت می‌باشد زیرا تأمین مالی از طریق بکارگیری اهرم مالی برای تشکیل سرمایه ثابت و تبدیل به سرمایه‌گذاریهای بلندمدت به هیچ وجه توجیه‌پذیر نمی‌باشد.

بنابراین ایجاد ساختار بازار اولیه جهت تأمین مالی مستقیم تولید، سرمایه‌گذاریهای مولد را بنحو قابل ملاحظه‌ای افزایش می‌دهد.

۲- طراحی ابزارهای مالی متنوع جهت سرمایه‌گذاران با نگرشهای مختلف بخش خصوصی و تولیدی

۳- سرمایه‌گذاری در بخشهایی که حداقل شرایط زیر را داشته باشد:

- در کشور دارای مزیت نسبی باشد.

- توان رقابت‌پذیری اقتصاد کشور را در اقتصاد جهانی افزایش دهد.

- امکان صادرات محصولات تولیدی به خارج از کشور امکان‌پذیر باشد.

- بازارهای تولید محصول اشباع نشده باشد.

- امکان رشد آن در افق زمانی بلندمدت بصورت باثبات و مداوم وجود داشته باشد.

- امکان جذب نیروی کار را فراهم نماید.

۴- بسترهای لازم جهت سرمایه‌گذاری مولد در کشور فراهم گردد:

- احترام به حقوق مالکیت داراییهای مادی و غیرمادی اشخاص حقیقی و حقوقی

- ایجاد فضای مناسب کسب و کار

- کاهش ریسک سرمایه‌گذاری و اطمینان بخشی به سرمایه‌گذاریها

- افزایش راهکارهای بیمهٔ سرمایه‌گذاریها

- ایجاد بسترهای حقوقی و زیرساختهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جهت سرمایه‌گذاری، از طریق

نهادهای حاکمیتی

- حذف قوانین، مقررات و رویه‌های دست و پا گیر و زائد اداری

۵- توانمندسازی تصمیم‌گیران اقتصادی در بخش خصوصی و دولتی از طریق ایجاد شبکه‌های گستردهٔ

اطلاعاتی بعنوان مثال اگر یک تولید کنندهٔ مواد غذایی قرار است در مورد ایجاد یک شرکت تولیدی در این زمینه

اقدام کند باید از اخبار و اطلاعات مربوط به آن کسب و کار مطلع گردد و از میزان عرضه، تقاضا، تکنولوژی و ... آن محصول در آن رشته از فعالیت اطلاع حاصل نماید.

ب - رقابت پذیری اقتصاد در سطح داخلی و بین المللی

امروزه بازارها دیگر در مفهوم بازار داخل و بازار بین المللی از بین رفته است. با ایجاد مقررات WTO دیگر مرز و موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای واردات و صادرات کالاها و خدمات به حداقل ممکن کاهش یافته است، بنابراین تقسیم‌بندی بازارها به داخلی و خارجی در کوتاه‌مدت تا زمان ورود به ایران به WTO بصورت کم‌رنگ می‌تواند مطرح شود و لیکن با ورود به سازمان تجارت جهانی دیگر این تقسیم‌بندی مطرح نخواهد بود.

بنابراین جهت رقابت‌پذیری اقتصاد کشور باید قدم‌های اساسی زیر برداشته شود:

- از مزیت‌های نسبی به طور کامل استفاده شود و سرمایه‌گذاری در بخشهایی صورت پذیرد که بتوان از مزیت‌های نسبی کشور به نحو مطلوب بهره‌گیری نمود. (تخصیص بهینه منابع مالی)
- عدم سرمایه‌گذاری در بخشهایی که کشور از مزیت نسبی برخوردار نیست (بدلیل اتلاف منابع مالی و تخصیص غیربهینه منابع مالی)

جهت رقابت‌پذیری در بازارهای بین المللی باید به نکات زیر توجه اساسی مبذول گردد:

- ۱- بین المللی شدن شرکتهای داخلی با انجام قدمهای اساسی زیر:
 - بزرگ شدن ساینز شرکتهای داخلی (large size)
 - جوینت شدن با شرکتهای بزرگ بین المللی در زمینه فعالیت مورد نظر
 - عرضه سهام شرکت مزبور در بورس تهران و ارائه همزمان سهام آن در بورسهای منطقه‌ای و بین المللی بطوری که سهام شرکت مزبور در چندین بورس پذیرفته شود.
 - تأمین مالی ارزان قیمت شرکتهای داخلی از بازارهای بورس خارجی با نرخهای بهره نازل از طریق انتشار اوراق مشارکت و سایر ابزارهای مالی مشابه.
 - افزایش کیفیت محصولات تولیدی
 - ایجاد شعبه توزیع و فروش و یا تولید در سایر کشورهای جهان
 - ورود تکنولوژی و دانش فنی جدید در بخشهای مختلف تولیدی در کشور
- ۲- نوسازی صنایع کشور و جایگزینی ماشین‌آلات جدید تولید و افزایش بهره‌وری تولید
- ۳- توسعه صنایع تولیدی در کشور

۴- گسترش خصوصی‌سازی و محدود کردن تصدی دولت در فعالیتهای اقتصادی

۵- کوچک کردن اندازه دولت

۶- کاهش عوامل بهای تمام شده کالا و پایین آوردن قیمت فروش جهت رقابت‌پذیری که از طریق کاهش تورم در کشور امکان پذیر است.

بازارهای هدف داخلی که در طی سالیان متمادی بر بخش تولید کشور حاکم بوده است باعث شده است که تولیدات داخلی، صادرات محور نباشد و صرفاً با نگرش مصرف داخلی تولید گردیده است به همین دلیل صادرات غیرنفتی از حدود ۵ میلیارد دلار فراتر رفته است و آن هم عمدتاً محصولات پتروشیمی و سایر مشتقات و فرآورده‌های نفتی و حاکی از عدم آینده‌نگری صحیح در این زمینه بوده است. نگرش تولید محصول با هدف مصرف داخلی زیانهای زیر را به همراه داشته است:

- کاهش کیفیت محصولات تولیدی

- افزایش بهای تمام شده و قیمت کالاهای ساخت داخل و عدم توان رقابت با محصولات مشابه خارجی

- عدم امکان رقابت با شرکتهای خارجی در صورت پیوستن به WTO

- بسته بودن اقتصاد کشور و تورم دو رقمی اقتصاد کشور در حالیکه در دنیا تورم به سمت صفر میل می‌کند.

- تخصیص ناکارآمد منابع مالی و ائتلاف منابع مالی دولت به دلیل دولتی بودن بسیاری از شرکتهای داخلی

- ورشکستگی بسیاری از شرکتهای و صنایع داخلی و زیان‌ده بودن آنها

- آسیب‌پذیری اقتصاد کشور در تعامل با اقتصاد جهانی

- افزایش قابل ملاحظه بودجه دولت بصورت سالیانه

- افزایش نقدینگی که خود تورم را در کشور افزایش داده است.